

Naturvårdsutlåtande över Ulvhällsparken, Strängnäs

Pro Natura

November 2022

Projekt: Naturvårdsutlåtande över Ulvhällsparken, Strängnäs.

Projektorganisation: Inventeringen har utförts av Leif Andersson, Pro Natura.

Kontaktperson för denna rapport: Leif Andersson, leif.andersson@pro-natura.net, Tel: 070-657 17 46.

Adress Pro Natura: Träringen 66b, 416 79 Göteborg.

Beställare: Anthurium AB. Rapporten är färdigställd 2022-11-10.

Kontaktperson hos beställaren: Ingmar Paulsson.

Fotografier har tagits av Leif Andersson.

Omslag: Bild från skogens centrala delar (övre), bild på almlåga med svartöra *Auricularia mesenterica* (nedre). Foto Leif Andersson.

Uppdraget

Uppdraget har bestått i att göra en översiktlig naturvärdesbedömning av Ulvhällsparken söder om Strängnäs, främst från kryptogamsynpunkt.

I uppdraget har också ingått att göra en kortfattad beskrivning av området, samt bedöma hur områdets naturvärden kan bevaras och utvecklas.

Bakgrund

Inventeringen ska användas som underlag för kommande planering av området vad gäller markanvändning, skydd och planering av bebyggelse.

Genomförande

Förarbetet utgjordes av framtagande av kartmaterial och en översiktlig geografisk studie. En del befintligt underlag studerades också men fokus i detta arbete har varit att insamla information i fält.

Fältbesök gjordes den 1 november 2022. Fältarbetet inriktades på översiktlig inventering av kryptogamer som stöd för en första naturvärdesbedömning av den igenväxta parken. Genomgången har inte gjorts lika detaljerat som vid en naturvärdesinventering (NVI) enligt svensk standard (SIS standard SS 199000:2014).

Under sammanställningen gjordes kontroll av rapporterade uppgifter till Artportalen, Skyddad natur och Skogens pärlor. En del uppgifter i rapporten om kärlväxtfloran har hämtats från Artportalen.

Området är tämligen väl undersökt vad gäller fågellivet. Av lavar, svampar, insekter och kärlväxter finns spridda uppgifter – men ej systematiskt inventerat.

Sammanställningen resulterade i föreliggande rapport. Rödlistade arter markeras i denna rapport med artens rödlistningskategori, "NT", "VU", "EN", "CR" och "DD" (Artdatabanken 2020). Arter som i Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering (Skogsstyrelsen 2014) använts som signalerarter vilka bedöms indikera förhöjda naturvärden i skogsmiljöer, markeras med "S".

Alla artfynd av kryptogamer har registrerats på Artportalen.

Befintligt underlag

En utsökning på Artportalen (2022-11-09) resulterade i 1 204 fynd från området. Tidsspannet är från 1980 till 2022. De flesta fynduppgifterna är från 2010 och senare.

För beskrivningen av området hämtades uppgifter om områdets geologi från SGU. För att få information om skydd och kända skogsområden med höga naturvärden konsulterades Naturvårdsverkets site Skyddad natur och Skogsstyrelsens site Skogens pärlor.

Beskrivning av området

Ulvhällsparken utgörs av en igenväxt park mellan Ulvhälls herrgård och Strängnäs reningsverk. Parken anlades för drygt två hundra år sedan som en s.k. engelsk park med gångar och siktgator. I öster ligger Mälaren med Ulvhällsfjärden och i väster finns först järnvägen parallellt med Gorsingeholmsvägen och väster därom ett större industriområde. I nordkanten finns en större byggnad som fungerat som lantbruksskola då sådan bedrevs på Ulvhälls herrgård från 1912 och

ett halvsekel framåt. Norr om Ulvhällsparken finns gräsplaner och tennisbanor. Området ligger ca 1400 m SSÖ om Strängnäs järnvägsstation.

Området utgör en del av den gröna kil med främst lövskogar som från SSÖ tränger in från söder till Strängnäs centrum.

Det område som inventerats är ca 5,7 ha. Området är ca 200 m i öst-västlig ledd och ca 325 m i nord-sydlig ledd.

Terrängen är nästan helt plan med ett par våta sänkor i de norra delarna mot Mälaren. Området ligger ett par meter över Mälarens nivå vilket medför att området bara ligger några m.ö.h. Några mindre anlagda ryggar finns i området, varav ett par i kanten mot Mälaren är basen för en äldre körväg, numera vandringsled.

Den underliggande berggrunden utgörs av glimmerskiffer men denna täcks av 3-5 m mäktiga jordlager och berget går inte i dagen i inventeringsområdet. Höjdområdet där Ulvhälls herrgård är belägen utgörs av tonalit-granodiorit. Jordarna i området utgörs av glacial lera (SGU kartor).

Hela området ligger under högsta kustlinjen.

Karta över inventeringsområdets läge.

Markerna är mestadels friska till fuktiga. Ett par våta sänkor finns i kanten mot Mälaren, här finns under större delen av året öppet vatten. Några djupa diken skär genom området, huvudsakligen i nordsydlig riktning. I området finns några större brunnar som antagligen ingår i tätortens dagvattensystem.

Ortofoto över inventeringsområdet.

Vägar finns norr, väster och söder om området. En gångväg, delvis på de ovan nämnda ryggarna/bankarna, finns intill Mälaren. I övrigt är området svårframkomligt på grund av tät undervegetation. Inte mycket återstår av det som en gång utgjorde karaktistikan för en engelsk park, skogen är numera av naturskogskaraktär.

Skogen i området är till största delen en ädellövskog där ask och ek dominerar med stort inslag av mestadels död skogsalm, inslag av lönn, skogslind, björk och asp samt enstaka bok och hästkastanj. Alla träd är högvuxna och grova för sin ålder, av vilket man kan sluta sig till att marken är mycket näringsrik. I kanten mot Mälaren finns mycket klippal och spridda knäckepilar.

I skogen finns ett tätt undre skikt av främst uppkommande ask och täta härvor av vildkaprifol. I detta täta undre skikt finns också uppslag av skogsalm och hagtorn. Som uppslag finns också föryngrande ek.

Fältskiktet är högvuxet och örtrikt med arter som stinksyska, kirskål, hallon, älggräs, träjon, piprör, tuvtåtel, humleblomster och nejlikrot. I fältskiktet finns en del blåhallon som också bidrar till områdets snårighet.

På vårarna finns rikligt med vårväxter som svalört, vårlök, vitsippa, majsmörblomma och luktkviol.

Typiskt i bottenskiktet är stor mängd av kransmossa *Rhytidiadelphus triquetrus* som också visar på näringsrika förhållanden.

I de båda blöta sänkorna finns en vegetation dominerad av bredkaveldun och höga starrarter, bl.a. jättestarr. I kanterna av dammarna finns bl.a. brännässla.

Epifytfloran är inte särskilt välutvecklad trots mängden gamla träd av flera arter. Detta beror på att skogen är mycket tät, inte bara av högvuxna träd utan också av ett tätt underskikt av uppkommande träd och vildkaprifol. Bland vanliga lavar i parken kan nämnas blågrå mjöllav *Lepraria incana*, gulmjöl *Chrysothrix candelaris* (mest ek), klotterlav *Alyxoria varia* (mest ask), blek lekania *Lecania cyrtellina* (alm och ask) och ljuslav *Polycauliona candelaria* (mest ask). Bland mer intressanta arter märks lönnlav *Bacidia rubella* (S) (mest ask och lönn), grå punktlav *Acrocordia gemmata* (S) (främst ask och lönn), brun nållav *Chaenotheca phaeocephala* (S) (på gammal ask i kanten) och hjälmbrosklav *Ramalina baltica* (NT) (på gammal ask i kanten). Under nyckelbiotopsinventeringen (1997) noterades brunskافتad blekspik *Sclerophora farinacea* (VU) på alm samt rostfläck *Arthonia vinosa* (S) i området.

I området finns gott om grova askar. Här finns också en tät underväxt av uppkommande ask, en del alm och gott om vildkaprifol. Foto Leif Andersson.

På fristående gamla askar i parken mot tennisbanorna finns en ymnigare och artrikare påväxt. Här hittades t.ex. gott om gulvit blekspik *Sclerophora pallida* (VU).

Bland epifytiska mossor noterades de vanliga arterna allémossa *Leucodon sciuroides*, spetsig dvärgbågmossa *Pseudoleskeella nervosa*, cypressfläta *Hypnum cupressiforme* och plattsvepemossa *Radula complanata*.

I skogen finns stora mängder död ved, även mycket grov död ved. Detta beror främst på att almarna drabbats hårt av almsjukan. Såväl grova stående torrträd av alm som lågor finns rikligt i skogen. På den döda almveden finns en hel del vedsvampar som svedticka *Bjerkandera adusta*, rökticka *Bjerkandera fumosa*, platticka *Ganoderma applanatum*, svartöra *Auricularia mesenterica* (NT), rostticka *Phellinus ferruginosus* (S), stubbdyna *Kretzschmaria deusta*, stubbläcksvamp *Coprinellus disseminatus* och gullkrös *Tremella mesenterica*.

Död ved finns av så gott samtliga trädarter i skogen. Utöver alm så finns också gott om död ved av ask, klibbal och björk. På björklågor noterades t.ex. fnöshticka *Fomes fomentarius* och slingerticka *Cerrena unicolor*.

Blöt sänka i den sydöstra delen av området. Foto Leif Andersson.

I de blöta sänkorna i sydöst finns också gott om grova, vått liggande lågor, bl.a. av alm, klibbal, björk och *Salix*-arter. På lågor av klibbal noterades sammetsskinn *Stereum subtomentosum*.

På lönnbark noterades rikligt med skinnsvampen lönnbarkskinn *Dendrothele acerina*.

Identifierade övriga naturvärden

Element

Biotopvärdena i Ulvhällsparken är mycket höga. Här finns värdeelement i form av grova träd och död ved i stor myckenhet.

Block – enstaka

Mindre vattensamlingar – flera

Grova lågor (alm, ask, knäckepl, björk) - rikligt

Lågor (alla förekommande trädslag) – rikligt

Vått liggande lågor (ask, björk, knäckepl, klipbal) – frekvent

Torrträd, alm – frekvent

Gamla träd av alm – enstaka (de flesta almar är döda)

Gamla träd av ask - rikligt

Gamla träd av ek - rikligt

Gamla träd av lönn - frekvent

Gamla träd av skogslind - frekvent

Gamla träd av knäckepl - enstaka

Gamla träd av klipbal - enstaka

Strukturer

Flerskiktad skog – välutvecklat.

Död ved i våt sänka i den sydöstra delen av skogen. Foto Leif Andersson.

Naturvärdesbedömning

Någon naturvärdesinventering (NVI), enligt svensk standard, av området har ej gjorts. En första bedömning av naturvärdet leder till slutsatsen att området bör anses ha höga naturvärden (naturvärdesklass 2) enligt naturvärdesinventeringens fyrgradiga skala. Detta beror på mycket höga biotopvärden – främst av mängden död ved och de många gamla ädellövträden. I området finns ett tjugotal inventerade skyddsklassade träd (Artportalen, Naturvårdsverket 2012). Även artvärdena är påtagliga, både vad gäller vedsvampar och epifyter. Fågelfaunan innefattar en rad hålhäckande fåglar som mindre hackspett, större hackspett, gröngöling, spillkråka, stare, entita, svartvit flugsnappare, blåmes, talgoxe, skogsduva, knipa, nötväcka och trädkryppare, varav flera är rödlistade. Av typiska lövskogsfåglar finns en rad fåglar som härmsångare, näktergal, stenknekt, rödvingetrast, björktrast och svarthätta.

Bedömningen att området har högt naturvärde stöds också av det faktum att hela området 1997 klassades som nyckelbiotop – objekt nr 7607–1997 (Skogens pärlor).

Västra kanten av Ulvhällsparken mot Gorsingeholmsvägen. Här finns välutvecklade bryn med blommande buskar. Foto Leif Andersson.

Bevarande

Större delen av området kommer att bevara och utveckla naturvärdena bäst genom att lämnas till fri utveckling. Död ved kommer att fortlöpande att bildas. Torrträden av alm kommer att falla och bilda lågor. Lågor av olika slag kommer att sakta förmultna och bilda substrat i olika nedbrytningsgrader och situationer. Död ved i skogen bör i sin helhet få ligga kvar.

Genom almsjukan kommer almen inom överskådlig tid inte att utveckla så stora och grova träd som de som tidigare funnits i parken. Däremot kommer almen som art med all säkerhet att finnas kvar i parken. Föryngringen är god av alm men träden kommer innan de når ca en dm i diameter ånyo att angripas av almsjukan och dö. För asken, som ofta angrips av askskottsjukan, förefaller läget bättre. Endast få träd verkar angripna. Och föryngringen är minst sagt ymnig. Eken, som i många fall är ett träd som gynnas av ljus, kommer att ha svårare att leva kvar på riktigt lång sikt. De träd som idag finns i parken är dock i huvudsak skogsträd med upplyfta kronor vilket gör att de inte skuggas ihjäl av andra träd. Också av ek finns en del föryngring men dessa plantors framtida öde är mer ovis.

För att ge träden mer ljus föreslås en 30-40 meter bred zon röjas på buskar och sly i en slinga runt i skogen. I denna slinga kan med fördel anläggas en vandringsled. Utmed Mälaren finns en lämplig väg att utgå från i dessa delar. Slingan kan sedan framledes hållas öppen vad gäller uppkommande sly och föryngring. Slingan kan ligga ca 40 m från kanterna för att på så sätt bevara de bryn som idag finns, framför allt mot väster, söder och norr. Död ved som faller på en eventuell vandrings slinga kan flyttas så att den inte påverkar framkomligheten.

Att släppa ner mer ljus på trädens stammar kommer också att gynna epifytfloran som idag påverkas negativt av den täta busk- och slyvegetationen. Också mot norr kan vissa äldre träd frihuggas för att gynna epifytfloran.

Området bör undersökas på svampar, främst vedsvampar. En hel del insekter har rapporterats från området men sannolikt kan en fördjupad insektsinventering kasta mer ljus på naturvärdena. I viss mån bör epifytfloran inventeras ytterligare.

Vissa partier är nästan oframkomliga av täta bestånd med vildkaprifol. Foto Leif Andersson.

Källor

Litteratur

ArtDatabanken 2013: Naturvårdsarter. – ArtDatabanken rapporterar 14, SLU.

Naturvårdsverket 2012: Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd. Mål och åtgärder 2012—2016. – Rapport 6496.

Nitare, J. (ed.) 2010: Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. – 4:e rev uppl. Skogsstyrelsen.

SIS Swedish Standards Institute 2014: Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI). Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning. – Svensk Standard SS 199000:2014.

SIS Swedish Standards Institute 2014: Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI). Komplement till SS 199000. – Teknisk rapport SIS-TR 199001:2014. Skogsstyrelsen 2014: Handbok för inventering av nyckelbiotoper. Skogsstyrelsen, Jönköping.

SLU ArtDatabanken 2020: Rödlistade arter i Sverige 2020. – SLU, Uppsala.

Kartor

Ekonomiska kartan 1959 – bladet Ulvhäll 10H6e.

Häradskartan 1897-1901 – bladet Toresund 74-20.

Generalstabskartan 1903 – bladet Västerås 74-1.

SGU Jordartskarta 1:25 000-100 000.

SGU Jorddjupskarta 1:50 000.

SGU Berggrundskarta 1:50 000.

Databaser och internet

Artfakta från ArtDatabanken: <https://artfakta.se/artbestamning>

Artportalen – Rapportsystem för växter, djur och svampar:

<https://artportalen.se/> (uttag 2022-11-09)

Min karta: <https://minkarta.lantmateriet.se/>

Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad natur: <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Skogsstyrelsens kartdatabas: <https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/>

Utförare Pro Natura Träringen 66b 416 79 Göteborg Inventerare Pro Natura Leif Andersson	Dokumentnamn Naturvårdsutlåtande över Ulvhällsparken, Strängnäs	Sidnummer (antal sidor) 12 (12)
		Datum 2022-11-10